

УДК:
329:321.01

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXIV) XI, vol=31
Бр. 1 / 2012.
стр. 51-66.

*Миша Стојадиновић**
Институт за политичке студије, Београд

ПОЛИТИЧКЕ ПАРТИЈЕ, ПОЛИТИЧКИ ИДЕНТИТЕТ И УПРАВЉАЊЕ ДРЖАВОМ**

Сажетак

Политичке партије представљају значајан елемент демократског система власти. У Аутор у свом раду анализира ниво поверења грађана у политичке партије, изборе и управљање државом, као и улогу коју политички идентитет има за остваривање демократије. У том смислу овај рад је подељен на два дела. Први део се бави проблемом политичких партија и политичким идентитетом док се у другом разматра поверење у изборе и управљање државом. Аутор се у свом раду користи комбинацијом неколико различитих метода: дијалектички метод, метод анализе садржаја и компаративни метод.

Кључне речи: политичке партије, политички идентитет, управљање државом, демократија, Балкан, Србија.

ПОЛИТИЧКЕ ПАРТИЈЕ И ПОЛИТИЧКИ ИДЕНТИТЕТ ГРАЂАНА НА БАЛКАНУ

Политичке партије су у релативно кратком периоду постале нераскидиви део демократског система. „Власт и опозиција отелотворене су у облику партија и зато није претерано тврдити да су партије *жила куцавица* демократије.”¹⁾

* Истраживач, Институт за политичке студије, Београд

** Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 179009 Института за политичке студије Београд, а финансира га Министарство просвете и науке Републике Србије.

1) Владимир Гоати, *Политичке партије и партијски системи*, Центар за мониторинг – ЦЕМИ, Подгорица, 2007, стр. 11.

Политичке партије су се појавиле спонтано и постепено па је стога веома тешко одредити тачан тренутак њиховог настанка. Како то Владимир Гоати лепо каже: „настанак политичких партија није уследио као реализација неке претходне замисли, него је до њега дошло спонтано и постепено, па су у том погледу партије *случајно друштвено откриће*.“²⁾ Може се рећи да Енглеска представља колевку модерних партија јер су на њеним просторима 1679. године формиране прве политичке партије: торијевци (они су заступали конзервативне друштвене снаге) и виговци (они су заступали интересе либералних снага у друштву).³⁾

Што се тиче самог појма „политичка партија“ он настаје почетком XVIII века, а у ширу употребу улази након публиковања Болинбрукове књиге *Une dissertation sur les parties* 1733. године.⁴⁾ Овај термин има своје етимолошко порекло у латинском језику – *part* што значи део и *partire* што значи делити. „Термин *партија*, који етимолошки значи део шире целине (лат. *part* – део; *partire* – делити), ушао је у употребу у првој половини прошлог столећа замењујући постепено термин *факција* (*facere* – чинити; *factio* – група која се бави сумњивим пословима), као и термин *секта* (*secere* – делити), који се од краја седамнаестог столећа употребљава углавном за означавање верских подела. Иначе, термин факција је у старом Риму, у време браће Грах, означавао групу аристократа који контролишу сенат. Гај Грах га је користио да означи своје непријатеље. Цицерон у „Републици“ њиме обележава грчке олигархе. С обзиром на негативну вредносну конотацију што, као сенка, прати термин факција још из тог периода, његово напуштање и усвајање термина партија за означавање облика политичког организовања представљало је код највећег броја писаца, прећутно, напуштање *a priori* негативног става према партијама.“⁵⁾

Током XIX и XX века политичке партије су се усталичиле као једне од најзначајнијих политичких институција. Оне, дакле, представљају једну релативно нову творевину у људској историји ко-

2) Енциклопедија политичке културе, Савремена администрација, Београд, 1993, стр. 849.

3) О томе видети опширније: Љубиша Митровић, *Општа социологија*, Институт за политичке студије – Београд, СБЕН – Ниш, 2003, стр. 255.

4) Giovanni Sartori, “Elections et parties”, *Démocratie* (Eds. Robert Darton et Olivier Duhamel), Paris: Editons Rocher, 1998, 136.

5) Владимир Гоати, *Политичке партије и партијски системи*, Центар за мониторинг – ЦЕМИ, Подгорица, 2007, стр. 25.

ја се веома брзо усталила као саставни део скоро сваког друштва. Да би смо боље указали на значај које политичке партије имају у савременом друштву приказаћемо њихове најзначајније функције. Политичке партије представљају више-функционалне институције где се већина аутора слаже да се као њихове главне функције могу навести следеће:⁶⁾

1. да сакупи а потом представи друштвене интересе, обезбеђујући структуру за политичко учешће;
2. да служи као подручје за обуку политичких лидера који се припремају да једном преузму владајућу улогу у друштву;
3. да се такмичи и тежи да победи на изборима, како би управљала владиним институцијама;
4. да именује кандидате, организује политичка надметања, уједини делове гласачког дела и преведе политичке приоритете (предочи их) на језик јавне политике;
5. да буде конструктивна и критичка опозиција (када није на власти), представљајући себе као алтернативну владу коју бирачи могу желети да изаберу - остварујући тиме притисак на актуелну власт како би имала више разумевања за јавне интересе.

Дакле, постоји сагласност око тога да су политичке партије од изузетне важности за постојање демократије. Међутим, у исто време велики број грађана у демократским системима је незадовољан политичким партијама и показује велико неповерење према њима.⁷⁾ Истраживања показују да грађани широм света немају превише поверења у политичаре и политичке странке. На пример само 9% Аустралијанаца верује да су чланови њиховог парламента часни и поштени људи, 76% Немаца и 90% Пољака сматра да су њихове политичке вође непоштене.⁸⁾ Да ситуација није нимало завидна ни у Србији може се видети и на основу следеће табеле.

6) О томе видети опширније: Lisa McLean, „Политичке партије и кампање”, 21 *Прича и демократији*, група аутора, стр. 107-112, Центар за грађанско образовање, Подгорица, 2005, стр. 107.

7) Richard Gunther, Jose Ramon Montero and Juan J. Linz, *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*, Oxford, 2002, стр. 291.

8) David W. Lovell, „Lying and Politics”, *Politics and Morality*, (edited by Igor Primoratz), Palgrave Macmillan, New York, 2007, стр. 189-208.

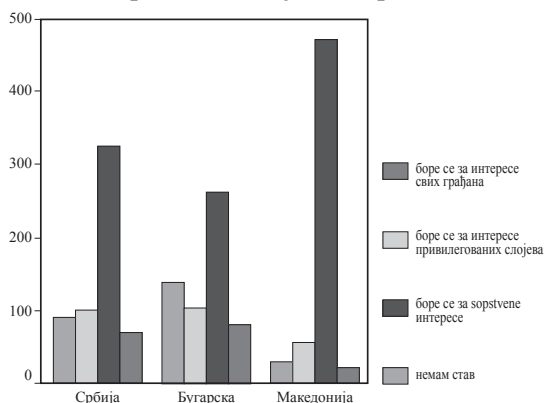
Табела бр. 1: Колики је степен поверења грађана Србије у - владајућу коалицију опозиционе странке?

Одговор	проценат
Велики	1.9 %
Осредњи	26.8 %
Мали	29.7 %
Никакав	37.6 %
Без одговора	4.1 %
Укупно	100 %
Одговор	проценат
Велики	5.4 %
Осредњи	30.8 %
Мали	31.4 %
Никакав	28.6 %
Без одговора	3.8 %
Укупно	100 %

Извор: Дарко Маринковић, „Синдикати и политичке странке у транзицији”, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2010, стр. 54-55.

Поверење грађана у опозиционе странке нешто је веће него у владајућу коалицију, али оно што се може рећи и за једне и за друге је да 2/3 грађана има мало или нимало поверење, како у странке владајуће коалиције, тако и у опозиционе странке. Поред овога велики број грађана на Балкану сматра да се политичке партије боре пре свега за сопствене интересе, уместо да заступају њихове интересе.

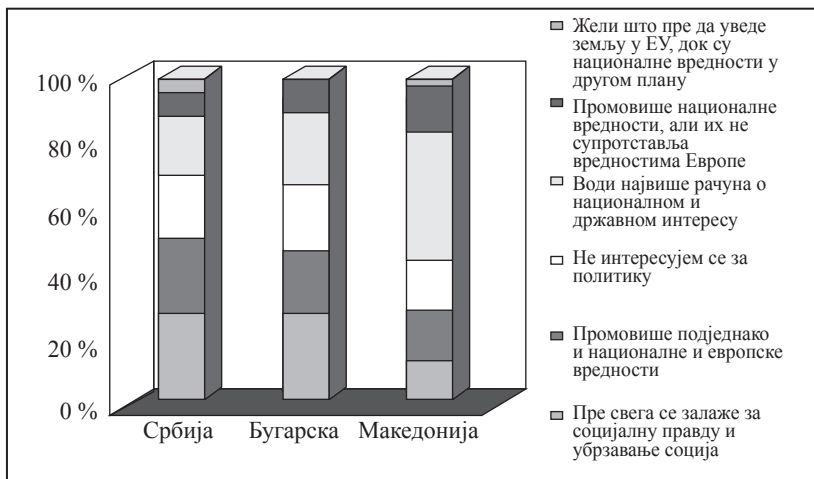
Графикон бр. 1:
Мишљења о интересима за које се боре политичке партије

Извор: Вјеслав Бутиган, „Трансформација политичких система на Балкану”, *Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције*, Филозофски факултет, Ниш, 2006, стр. 339.

Интересантно је погледати какав програм треба да има политичка партија да би привукла велики број гласача. Изјашњавање грађана Србије, Бугарске и Македоније о томе којој би политичкој партији пружили подршку дало је веома интересантне резултате.

Графикон бр. 2:
Политичка партија којој би најпре пружио подршку

Извор: Бранислав Стевановић, „Политички идентитети Балкана у прелазу: поступни кораци ка грађанском идентитету житеља Бугарске, Србије и Македоније”, *Међуетнички односи, идентитети и култура мира на Балкану*, Филозофски факултет, Ниш, 2009, стр. 169.

Овом приликом ћемо само укратко анализирати податке везане за Србију. У Србији би 27.9% испитаника гласало за политичку партију која се залаже за социјалну правду и ублажавање неједнакости, 22.9% за ону која се залаже за подједнако промовисање националних и европских вредности, 19.3% је изјавило да се не интересује за политику, 17.8% истиче значај националних и државних интереса, 6.8% даје предност партији која води рачуна о националним вредностима, али их не супротставља вредностима ЕУ и на крају 5.3% је изјавило да се залаже за партију која ће што пре увести земљу у ЕУ, док су јој националне вредности у другом плану.⁹⁾ Дакле, јасно се види да би партије у својим програмима морале да обрате пажњу на социјалну правду, ублажавање социјалних неједнакости, као и на националне и европске вредности.

9) Опширније о томе: Стевановић, Бранислав, „Политички идентитети Балкана у прелазу: поступни кораци ка грађанском идентитету житеља Бугарске, Србије и Македоније”, *Међуетнички односи, идентитети и култура мира на Балкану*, стр. 141-194, Филозофски факултет, Ниш, 2009, стр. 169.

Овде ћемо се дотаћи и проблема у којој мери грађани на Балкану држе до свог политичког профила, до својих политичких преференција, до свог манифестног политичког идентитета. На основу следеће табеле се могу видети одговори грађана Србије, Бугарске и Македоније на питање колико је за њих важно да људи знају њихово политичко опредељење.

Табела бр. 2:

Колико је за Вас важно да људи о Вама знају Ваше политичко опредељење?

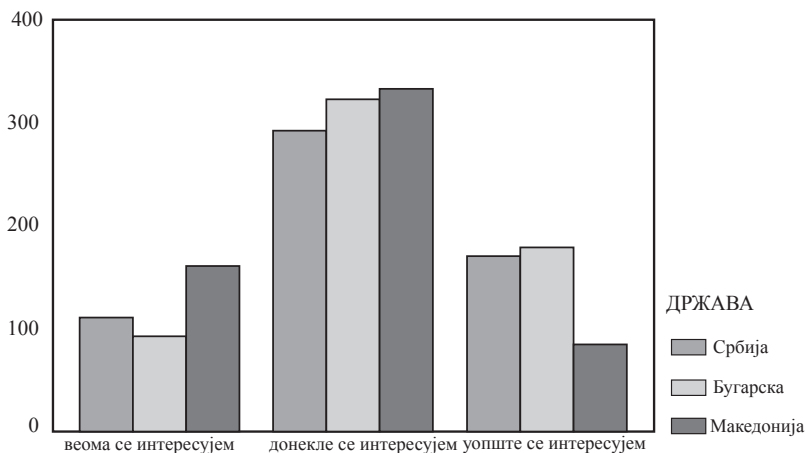
	Бугарска	Македонија	Србија
Битно ми је	7.9%	13.5%	10.8%
Равнодушан/на сам	29.7%	29.1%	15.6%
Није ми битно	54.3%	49.6%	70.7%
Нисам размишљао/ла о томе	8.1%	7.8%	2.9%
Укупно	100%	100%	100%

Извор: Бранислав Стевановић, „Политички идентитети Балкана у прелазу: поступни кораци ка грађанском идентитету житеља Бугарске, Србије и Македоније”, *Међуетнички односи, идентитети и култура мира на Балкану*, Филозофски факултет, Ниш, 2009, стр. 165.

Резултати показују да грађани Србије, Македоније и Бугарске не држе превише до свог манифестног политичког опредељења, од кога опет у великој мери зависи пут којим ће кренути балканска друштва.¹⁰⁾ Политичка опредељења могу олакшати, али и отежати изградњу неког политичког система у друштву. Стање у коме се велики број испитаника изјашњава да му политички идентитет није битан је свакако нешто на шта морамо обратити пажњу. То говори о једном извесном степену политичке пасивности, који се може објаснити разноразним разлозима. Један од њих је свакако и да грађани немају баш превише поверења у демократске институције. Међутим када се ради о заинтересованости грађана за догађаје из политичког живота ту је ствар мало другачија.

10) О томе опширније видети: Стевановић, Бранислав, „Политички идентитети Балкана у прелазу: поступни кораци ка грађанском идентитету житеља Бугарске, Србије и Македоније”, *Међуетнички односи, идентитети и култура мира на Балкану*, стр. 141-194, Филозофски факултет, Ниш, 2009.

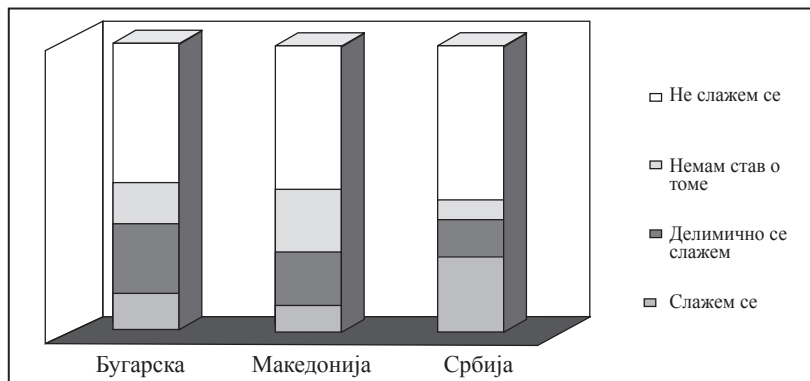
Графикон бр. 3:
Заинтересованост грађана за догађаје из политичког живота

Извор: Вјекослав Бутиган, „Трансформација политичких система на Балкану”, *Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције*, Филозофски факултет, Ниш, 2006, стр. 339.

У Србији је 18.68% испитаника изјавио да се веома интересује за догађаје из политичког живота, у Бугарској то исто сматра 15.2%, а у Македонији 27.7%, док је убедљиво највећи број испитаника изјавио да се донекле интересује за догађаје из политичког живота. Иако је број оних који се веома интересује за догађаје из политичког живота мали, то што се 76.9% испитаника донекле или веома интересује за догађаје може да буде добар знак за политичке реформе у овим државама. Оно што, такође, охрабрује јесте и то да око половина грађана у посматраним земљама изјављује да им није свеједно у каквом политичком поретку живе (видети следећи графикон).

Графикон бр. 4:
У којој мери се слажете са следећим ставом:
*За људе попут мене свеједно је у каквом
политичком поретку живе*

Извор: Бранислав Стевановић, „Политички идентитети Балкана у прелазу: поступни кораци ка грађанском идентитету житеља Бугарске, Србије и Македоније”, *Међуетнички односи, идентитети и култура мира на Балкану*, Филозофски факултет, Ниш, 2009, стр. 184.

ПОВЕРЕЊЕ ГРАЂАНА У ИЗБОРЕ И УПРАВЉАЊЕ ДРЖАВОМ

За изборе се може оправдано рећи да представљају средиште демократије. Према бројним теоретичарима се током историје показало да они представљају најдемократскији начин одлучивања. Они су извор и темељ легитимитета државне власти. „Такмичење” више самосталних партија на слободним и равноправним изборима представља једно од основних конститутивних обележја представничке демократије. Колики је значај избора може се најбоље видети према Валдимеру Кију [Valdimer Orlando Key] који каже: „Када је партијски процес уобличен, установљено је деловање организованих ненасилних конфликта за контролу над владом. Организована критика и концентрисани напори да се замене они на власти постали су рутина. Једном када је власт постала предмет таквих изазова, и једном када је низ избора остварен, партијска влада је пустила своје корене. Институционализација партијског рата означила је највећу иновацију – или откриће – у уметности владања. Ритуали, церемоније и правила игре развијени су да усмеравају

домаћа непријатељства која су у ранијим данима могла да буду вођена на барикадама.”¹¹⁾ Након избора би изабрана структура власти требала да управља државом у складу са вољом грађана, јер су они само њихови представници, а не и владари.

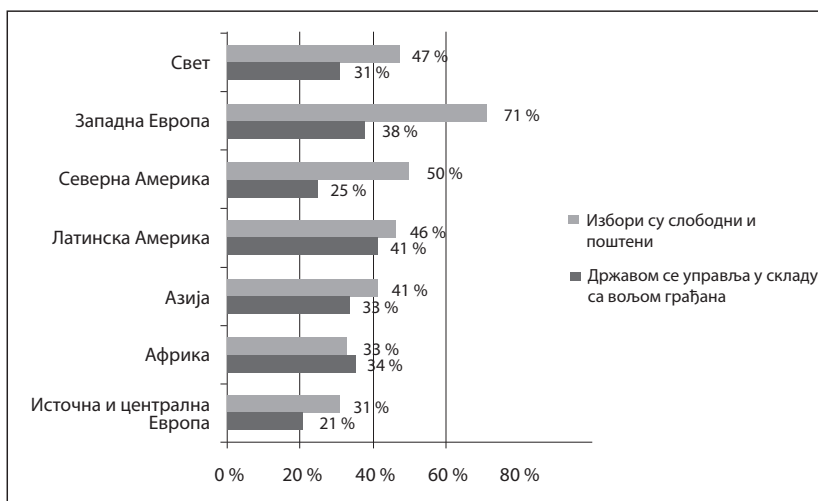
Овде се нећемо много бавити теоријским разматрањем, већ ћемо укратко приказати однос грађана према изборима али и шта они мисле о томе да ли се државом управља у складу са њиховом вољом.

Графикон бр. 5:

Избори и управљање државом – општа оцена (2007)

“Да ли мислите да су избори у вашој земљи слободни и поштени?”

“Да ли бисте рекли да се вашом државом управља у складу са вољом грађана?”

Извор: TNS Medium Gallup, *Демократија – глобална студија*
Voice of the People: http://www.tns-bg.com/newsletters/Newsletter_TNSMediumGallup_Demokratija_Dec_07.pdf

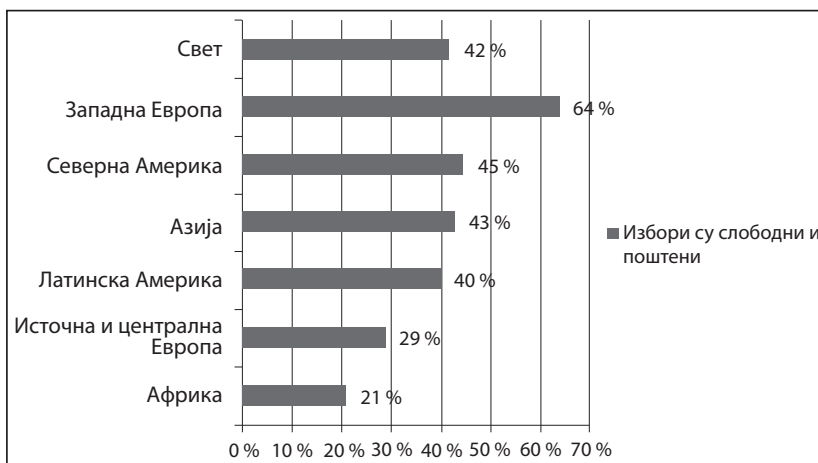
На основу овог графикона се може видети да поверење у изборе и није баш велико. Наиме, само 47% грађана је 2007. године изразило своје поверење у изборе. Овакви подаци су забрињавајући, јер као што смо већ рекли избори представљају једну од најва-

11) Цитирано према: Владимир Гоати, *Политичке партије и партијски системи*, Центар за мониторинг – ЦЕМИ, Подгорица, 2007, стр. 85.

жнијих демократских тековина. Да је ситуација озбиљна може се видети и на основу података из 2008. године када се може приметити мали пад поверења у изборе у односу на 2007. годину (видети графикон бр. 6).

Графикон бр. 6: Избори – општа оцена (2008)

“Да ли мислите да су избори у вашој земљи слободни и поштени?”

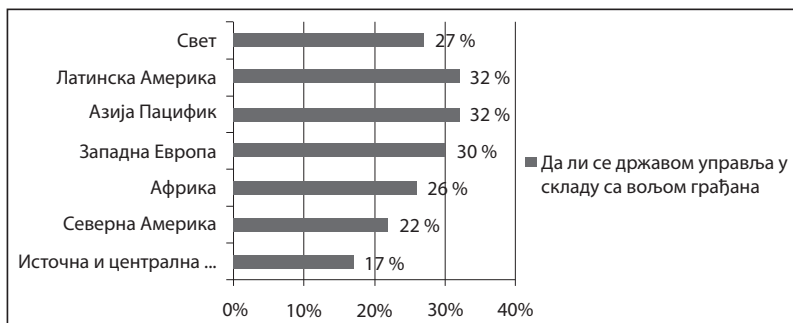

Извор: TNS Medium Gallup, *Демократија – глобална студија Voice of the People*: http://www.tns-bg.com/newsletters/Newsletter_TNSMediumGallup_Demokratija_Nov_08.pdf

Тада је 42% грађана изјавило да сматра да су избори у њиховој земљи слободни и поштени што је за 5% мање него 2007. године. Тренд опадања поверења се може видети и у осталим деловима света где је спроведено истраживање сем у Азији где је забележен мали раст од 2%.

У духу овога, погледајмо шта грађани мисле о томе да ли се државом управља у складу са њиховом вољом. Само 31% грађана сматра да се државом управља у складу са њиховом вољом (погледати графикон: Избори и управљање државом – општа оцена 2007). Овакви подаци говоре о веома ниском поверењу које грађани имају у начин на који се управља државом. Подаци су још озбиљнији ако се погледају резултати из 2008. године (графикон бр. 7). Тада је само 27% грађана изјавило да сматра да се државом управља у складу са њиховом вољом.

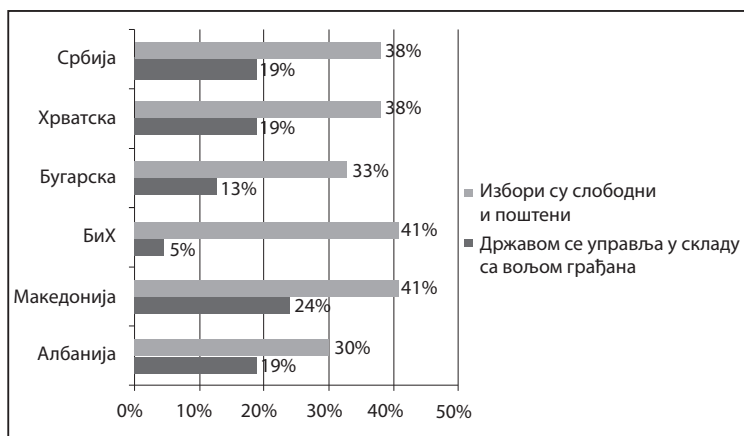
Графикон бр. 7:
Управљање државом – општа оцена (2008)
“Да ли бисте рекли да се вашом државом управља
у складу са вољом грађана?”

Извор: TNS Medium Gallup, *Демократија – глобална студија Voice of the People*:
http://www.tns-bg.com/newsletters/Newsletter_TNSMediumGallup_Demokratija_Nov_08.pdf

Графикон бр. 8: Регионални подаци – избори и управљање
државом – општа оцена, 2007.

“Да ли мислите да су избори у вашој земљи
слободни и поштени?”
“Да ли бисте рекли да се вашом државом управља
у складу са вољом грађана?”

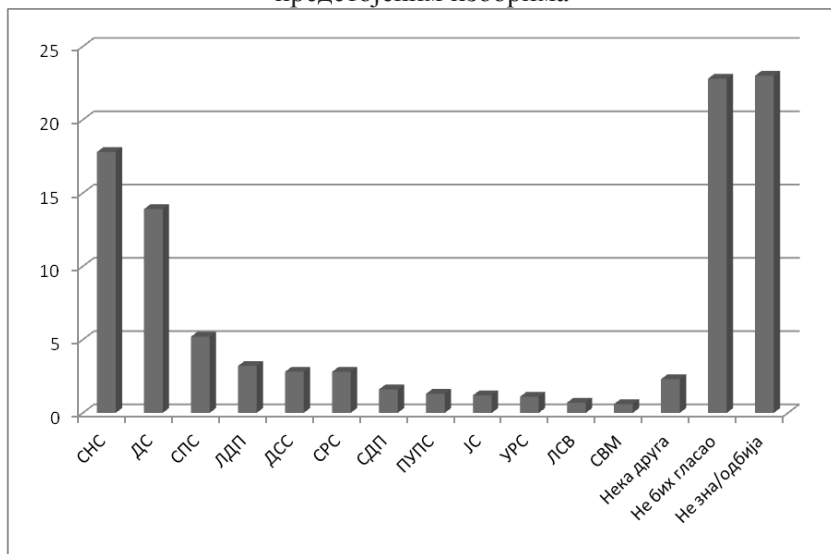
Извор: TNS Medium Gallup, *Демократија – глобална студија Voice of the People*:
http://www.tns-bg.com/newsletters/Newsletter_TNSMediumGallup_Demokratija_Dec_07.pdf

Уколико погледамо податке који се односе на наш регион може се видети да ситуација није ништа боља. Србија и Хрватска имају идентичне резултате, 38% грађана сматра да су избори фер и по-

штени, док 19% сматра да се државом управља у складу са њиховом вољом. Најмање поверења у изборе имају грађани Албаније док најмање поверења у управљање државом имају грађани Босне и Херцеговине.

Да је ситуација више него забрињавајућа говори у прилог и истраживање спроведено од стране *Партнер консалтинг* према коме више од 40% пунолетних грађана не жели да изађе на предстојеће изборе или не зна за кога да гласа.

Графикон бр. 9: За кога би грађани Србије гласали на предстојећим изборима

Александар Андрић, Радомир Цветковић, „Већина неће у ЕУ”, *Прес*, четвртак, 22. децембар, 2011, стр. 2-3.

То је уједно и разлог због чега се не може са сигурношћу предвидети начин на који ће гласати грађани Србије на предстојећим изборима јер ће од ових 40% грађана зависити и коначан исход на самим изборима, тј. колико ће која партија на крају добити гласова.

*

*

*

Демократија се у XXI веку суочила са многобројним изазовима које јој је наметнуло савремено друштво. Оно што је неоспорно је да је демократија као облик владавине прихваћена од стране највећег броја држава. Међутим, потребно је још доста тога радити на развоју демократских институција, у супротном оне неће моћи да

одговоре потребама савременог доба. Веома је важно стално имати у виду да политички идентитет итекако може имати важну улогу у формирању и одржању демократских система владавине. „Међузависност културе и институција постали су свесни и сви они државници и политичари који су, у покушају да *инсталирају* демократију, највећу пажњу посветили на неке њене формалне услове (устав, институције, партије), заборављајући да она не зависи само од сопствене структуре, већ и од вредносних карактеристика политичког идентитета њених грађана као саставног дела шире политичке културе.”¹²⁾ Политичка култура представља значајан оквир унутар кога се формира грађански идентитет и коме стога треба посветити посебну пажњу. Русо [Jean-Jacques Rousseau] је лепо рекао да је *створити владавину за народ свакако корисна ствар, али знам за кориснију – одгојити народ за владавину.*¹³⁾

Грађани Србије не држе много до свог манифестног политичког идентитета и за то постоје многобројни разлози. Један од њих свакако је и низак ниво поверења који они имају у политичаре и политичке партије. Оваква тенденција је присутна без обзира да ли се ради о владајућој коалицији или опозиционим партијама. Највећи број грађана, не само у Србији већ и у свету, сматра да се државом не управља у складу са њиховом вољом. Оно што охрабрује јесте да највећем броју грађана на нашим просторима није све једно у каквом друштву живи. То говори у прилог томе да је потребно покренути једну активну кампању у циљу поновног активног укључивања грађана у политичке процесе у балканским земљама, зарад превазилажења политичке пасивности и повратка поверења у демократске институције на нашим просторима.

Misa Stojadinovic

POLITICAL PARTIES, POLITICAL IDENTITY AND STATE GOVERNING

Summary

Political parties are an important element of the democratic system of government. In this sense the question that the author analyzes in his work is of great importance.

12) Стевановић, Бранислав, „Политички идентитети Балкана у прелазу: поступни кораци ка грађанском идентитету житеља Бугарске, Србије и Македоније”, *Међуетнички односи, идентитети и култура мира на Балкану*, Филозофски факултет, Ниш, 2009, стр. 151-152.

13) Радован Радоњић, *Демократија*, Центар за грађанско образовање, Подгорица, 2004, стр. 26.

Specifically, the author analyzes the level of trust in political parties, elections and state governing, as well as the role of political identity in democracy. In this sense, this work is divided into two parts. The first part deals with political parties and political identity, while second part deals with the trust in elections and state governing. The author uses a combination of several different methods for the analysis of this problem. These methods are dialectical method, content analysis and the comparative method.

Keywords: political parties, political identity, state governing, democracy, Balkans, Serbia.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрић Александар, Цветковић Радомир, „Већина неће у ЕУ”, *Прес*, четвртак, 22. децембар, 2011.
- Бутиган Вјекослав, „Трансформација политичких система на Балкану”, *Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције*, Филозофски факултет, Ниш, 2006.
- Гоати Владимир, *Политичке партије и партијски системи*, Центар за мониторинг – ЦЕМИ, Подгорица, 2007.
- *Енциклопедија политичке културе*, Савремена администрација, Београд, 1993.
- Маринковић Дарко, „Синдикати и политичке странке у транзицији”, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2010.
- Марковић Драган, „Демократски начин припремања и доношења одлука”, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2011.
- Матић Петар, „Политичке партије и европски избори”, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 4/2008.
- Младеновић Слађана, „Слабљење капацитета Скупштине Србије у процесу европских интеграција”, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, бр. 4/2011.
- Митровић Љубиша, *Опита социологија*, Институт за политичке студије – Београд, СВЕН – Ниш, 2003.
- Радоњић Радован, *Демократија*, Центар за грађанско образовање, Подгорица, 2004.
- Sartori Giovanni, “Elections et parties”, *Démocratie* (Eds. Robert Darton et Olivier Duhamel), Paris: Editons Rocher, 1998.
- Станчић Вишња, „Либерализам и демократија: сличности и разлике”, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, 2/2010.

- Стевановић Бранислав, „Политички идентитети Балкана у прелазу: поступни кораци ка грађанском идентитету житеља Бугарске, Србије и Македоније”, *Међуетнички односи, идентитети и култура мира на Балкану*, Филозофски факултет, Ниш, 2009.
- Стојадиновић Миша, „Изаови политичких система на Балкану”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, 2/2010.
- Стојадиновић Миша, Вукчевић Дејана, „Проблем очувања идентитета на Балкану”, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, 1/2011.
- Вукчевић Дејана, „Европски и национални идентитет у процесу европске интеграције“, *Српска политичка мисао*, 2/2011.
- Стојадиновић Миша, „Србија пред изазовима”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, 3/2009.
- TNS Medium Gallup, *Демократија – глобална студија Voice of the People*, доступно на: http://www.tns-bg.com/newsletters/Newsletter_TNSMediumGallup_Demokratija_Dec_07.pdf
- TNS Medium Gallup, *Демократија – глобална студија Voice of the People*, доступно на: http://www.tns-bg.com/newsletters/Newsletter_TNSMediumGallup_Demokratija_Nov_08.pdf

Resume

Democracy faced with many challenges in the twenty-first century. It is indisputable that democracy as a form of government is adopted by most states. However, there is still much to work to develop democratic institutions, otherwise they will not be able to meet the needs of contemporary society.

Political parties are become an integral part of democracy in a relatively short period of time. However, at the same time a large number of citizens in democratic systems is dissatisfied with political parties and shows a great distrust in them. Political orientations can facilitate, but also they can make it difficult to build political systems in societies. This speaks of a certain degree of political passivity.

The majority of citizens, not only in Serbia but also in the world, believe that the state is not managed in accordance with their will. It is encouraging that most of citizens are concerned about the society in which they lived. This speaks in favor of the need to launch an active campaign to reactive involvement of citizens in political processes in the Balkans. The main goal of this activity must be over-

*coming the political passivity and return of confidence in
democratic institutions in our region.*

Овај рад је примљен 30. децембра 2011. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. фебруара 2012. године.